

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ประเทศไทยจัดเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยมีข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักซึ่งทำรายได้เข้าประเทศปีละจำนวนมหาศาล และเป็นรายได้ที่สำคัญต่อเกษตรกรส่วนใหญ่ในประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นภาคหนึ่งที่มีผลผลิตประเภทข้าวออกสู่ตลาดได้จำนวนมากในแต่ละปี เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่กว้างใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ข้าวที่ผลิตได้ส่วนหนึ่งจะถูกเก็บไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและอีกส่วนหนึ่งจะนำออกขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่ทำหน้าที่รวบรวมข้าวจากแหล่งต่างๆ ซึ่งจากสภาพพื้นที่ที่กว้างใหญ่ ประกอบกับจำนวนตลาดกลางข้าวในภูมิภาคมีจำกัดและมีขนาดเล็ก ทำให้การรวบรวมข้าวตกเป็นหน้าที่ของพ่อค้าคนกลางในการติดต่อซื้อข้าวจากเกษตรกรในพื้นที่ ก่อนส่งขายสู่ตลาดกลางในภูมิภาคอื่น ทำให้ราคาข้าวที่เกษตรกรได้รับไม่แน่นอน เพราะส่วนหนึ่งต้องเสียไปกับค่าขนส่ง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะผลักราคาขนส่งให้กับเกษตรกร ดังนั้นการพิจารณาที่ตั้งและโครงข่ายตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ให้ความเป็นธรรมทางด้านราคา และเป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้ให้บริการโดยตรง รวมทั้งช่วยลดต้นทุนราคาข้าวไทยให้ต่อสู้กับตลาดโลก โดยสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการที่จะเพิ่มตลาดกลางสินค้าเกษตรในภูมิภาคต่างๆ ให้มากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการกระจายตัวของพื้นที่ที่ผลิตข้าว ที่ตั้งโรงสีข้าว โครงข่ายการขนส่ง รูปแบบการหมุนเวียนของผลผลิตข้าว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบที่ตั้งและโครงข่ายท่าข้าวในภูมิภาคอื่น
3. เพื่อศึกษาค้นคว้าปัจจัยที่เหมาะสมต่อการตั้งท่าข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
4. เสนอแนะที่ตั้งและโครงข่ายที่เหมาะสม ตลอดจนการบริหารงานต่างๆภายในท่าข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

พื้นที่ศึกษาจะครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 89,323,633 ไร่ โดยผลการศึกษาจะสรุปและเสนอแนะจังหวัดและอำเภอที่เหมาะสมกับการจัดตั้งทำข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามความสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งโครงข่ายการไหลเวียนของผลผลิตข้าวภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.4 คำจำกัดความ

คำว่า “ทำข้าว” “ตลาดข้าว” “ตลาดกลางข้าว” และ “ตลาดกลางข้าวเปลือก” เป็นคำที่มีความหมายเดียวกันคือเป็นที่ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายพบกันเพื่อตกลงซื้อขายข้าวเปลือก โดยคำว่า “ทำข้าว” เป็นภาษาพูดอย่างไม่เป็นทางการ ขณะที่คำว่า “ตลาดข้าว” “ตลาดกลางข้าว” และ “ตลาดกลางข้าวเปลือก” เป็นคำที่ใช้ทางราชการ ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้ทั้งสี่คำตามความเหมาะสมในเรื่องที่ศึกษา ส่วนคำอื่นๆ เช่น “หยง” จะหมายถึง นายหน้าติดต่อค้าข้าวระหว่างโรงสีกับผู้ส่งออก โดยหยงจะทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน จ่ายเงิน ตรวจสอบสินค้า เป็นตัวแทนของผู้ส่งออก ซึ่งจะช่วยลดภาระแก่ผู้ส่งออกได้ส่วนหนึ่ง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถกำหนดที่ตั้งตลาดข้าวที่เหมาะสมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคม การสื่อสารต่างๆทั้งภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและการติดต่อเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น
3. การพัฒนาโครงข่ายการเคลื่อนย้ายผลผลิตข้าว ให้สามารถออกสู่ตลาดภายนอกได้มากขึ้น

ผลพลอยได้ คือ ทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิตข้าวของไทย เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น เกิดการรวมตัวจัดตั้งองค์กรเพื่อต่อรองราคาข้าวกับตลาดภายนอกได้ เกษตรกรสามารถขายข้าวได้ทั่วถึง อีกทั้งทำข้าวเป็นแหล่งข้อมูลของตลาดค้าข้าว ให้เกษตรกรได้รับข้อมูลต่างๆที่เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาลในด้านราคาข้าวในตลาดกลางอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

1.6 ขั้นตอนการศึกษา

สำหรับขั้นตอนการศึกษาเพื่อกำหนดที่ตั้งและโครงข่ายตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จะเริ่มจาก

1. ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกที่ตั้งสินค้าเกษตร และรายงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับตลาดกลางสินค้าเกษตร จากหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการศึกษาตลาดข้าวที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินกิจการในปัจจุบันจากภูมิภาคอื่น เพื่อกำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งตลาดข้าว
2. จัดทำแบบสอบถามเพื่อลำดับความสำคัญของปัจจัย ตามความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ กลุ่มเกษตรกร ผู้ประกอบกิจการโรงสี ผู้ประกอบกิจการตลาดข้าวในพื้นที่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธกส. เกษตรจังหวัด และพาณิชย์จังหวัด
3. รวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม จากข้อมูลปฐมภูมิ การสังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ และข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานศึกษาวิจัยและเอกสารจากหน่วยงานราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อทราบโครงสร้างปัญหา และแนวทางการแก้ไข รวมทั้งจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่ได้จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ควบคู่กับการศึกษาศักยภาพในแต่ละพื้นที่ โดยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของคำบรรยาย ตาราง แผนภูมิและแผนที่
5. นำลำดับปัจจัยที่ได้ในข้างต้น แปลงรูปเป็นค่าน้ำหนัก เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพในแต่ละพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการจัดตั้งตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างให้มากที่สุด
6. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ในการวางแผนพัฒนาที่ตั้งและโครงข่ายตลาดข้าวที่เหมาะสมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.7 องค์ประกอบของวิทยานิพนธ์

การศึกษาแนวทางการพัฒนาที่ตั้งและโครงข่ายท่าข้าว กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาจากการลำดับความสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดที่ตั้งท่าข้าวหรือตลาดข้าว โดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา เพื่อสรุปเป็นที่ตั้งตลาดข้าวในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของแต่ละบทดังนี้

บทที่ 1 นำเสนอวัตถุประสงค์ของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา แนวทางการพัฒนาที่ตั้งและโครงข่ายท่าข้าว

บทที่ 2 นำเสนอวิธีการศึกษา ซึ่งจะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งทำข้าวจาก
 ทฤษฎีแหล่งที่ตั้ง โดยนักทฤษฎีในอดีต เพื่อสรุปเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งทำข้าวจากทฤษฎี
 แหล่งที่ตั้งที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 นำเสนอโครงสร้างตลาดข้าว จากงานวิจัยของภาครัฐและเอกชน ระบบการ
 ค้าข้าวทั้งในภูมิภาคและต่างประเทศ ประโยชน์ของทำข้าวที่มีต่อเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการ
 ศึกษาทำข้าวในภูมิภาคอื่น เพื่อสรุปเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งทำข้าวจากงานวิจัยและที่ตั้งทำ
 ข้าวในปัจจุบัน รวมทั้งสรุปปัจจัยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งทำข้าวจากทฤษฎี งานวิจัย และที่ตั้งทำ
 ข้าวในปัจจุบัน เพื่อนำไปใช้จัดลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา

บทที่ 4 นำเสนอการกระจายตัวของพื้นที่ผลิตข้าว โรงสีข้าวและตลาดข้าว รวมทั้ง
 โครงข่ายการเคลื่อนย้ายข้าวจากภายในภูมิภาคไปสู่ภูมิภาคอื่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางด้านเกษตร
 กรรมและโครงการวางแผนของภาครัฐบาลที่ส่งผลต่อการค้าระหว่างอนุภูมิภาคในอนาคต

บทที่ 5 นำเสนอการศึกษาเพื่อกำหนดที่ตั้งและโครงข่ายตลาดข้าวในภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือตอนล่าง โดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยโดยกลุ่ม
 ตัวอย่างในพื้นที่ และคำนวณโดยวิธีการทางสถิติโดยใช้ Average Percentage Weighting และปรับฐาน
 ข้อมูลดิบเพื่อการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ โดยใช้ Standard Score ก่อนให้ค่าน้ำหนักตามการลำดับ
 ความสำคัญของปัจจัยโดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และสรุปออกมาเป็นที่ตั้งตลาดข้าวในระดับภูมิภาค ที่
 ตั้งตลาดข้าวในระดับท้องถิ่น และศูนย์กลางของที่ตั้งตลาดข้าวทั้งระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งข้อจำกัดของการศึกษา ข้อเสนอแนะ และ
 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

สถาบันวิทย์บริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย